

ADNAN MENDERES ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU

Çalıştay Akademi Heyeti Üyeleri

[Ali BİLGENOĞLU

Başak Burcu EKE

Bilge DOĞANLI

Bircan Kayacan CANGUL

Burcu PAKALIN

Caner IŞIK

Dilek SEÇKİN

Evren GÖKÇE

Ferit ÇOBANOĞLU

Gülfer Doğan PEKİNCE

Melike Sultan KORKMAZ

Mustafa Ali SARILI

Özden FAYDALIGÜŞ

Pınar ALTIOK GÜREL

Pınar Zarif TAPKAN

Renan TUNALIOĞLU

Rabia YAVAŞOĞLU

Sevilay DEMİRPENÇE

Turan AKKOYUN

Yüksel AYDOĞAN

Yelda ÖZSUNAR]

Adnan Menderes: Binlerce yıllık birikimle bağımsızlığı özümseyen Türk Milletinin ölüm-kalım savaşı olarak kabul edilen Millî Mücadele’de milis kuvvetler içinde yer alıp zafer sonrasında İstiklal Madalyası ile onurlandırıldı. Cumhuriyet ilan edildiğinde henüz yirmi dört yaşındaydı. Dünya ekonomik buhranını karşılama cephesinde tesis edilen Serbest Cumhuriyet Fırkasında

siyasete giriştiğinde de otuzlu yaşlara ancak erişmişti. Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından iktidar partisi saflarına dahil edildi. 1931, 1935, 1939 ve 1943 yıllarında tek-parti saflarında ve yönetiminde görev üstlendi. Milli Şef Döneminin üretim araçlarının devletleştirilmesine muhalif davranıp, iktidarın alışkın olmadığı sert bir davranış sergiledi. Dörtlü Takrir paydaşlığından dolayı da partisinden ihraç edildi. Demokrat Parti'yi kuran [Celal Bayar, M. Fuat Köprülü, Refik Koraltan ile birlikte] lider kadroda yer aldı. 1947, 1950 seçimlerinde kurucuları arasında bulunduğu yeni partisinden milletvekili seçildi. Türkiye Cumhuriyeti'nin 19. Hükümet Başkanı oldu, 1954 ve 1957 seçimlerinde arkasına aldığı milli irade desteği ile bu görevini on yıl kesintisiz sürdürdü. Söz konusu on yıllık süreç Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk defa bir başbakanın adı yanı sıra kendi adıyla anıldı.

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü, kurumsal ismin sorumluluğundan hareketle hukuksuz bir sürecin sonunda idamının 62. Yılında Adnan Menderes AUM Yönetim ve Danışma Kurulu tarafından gerçekleştirilen **Adnan Menderes Çalıştayı** sonunda şu hususları sıralamıştır:

Menderes'in hayatı kişi ve kurum markalaşması bağlamında incelenmiştir. Marka; son yılların gözde kavramı, yoğun bir rekabetin yaşandığı günün şartlarında, sadece ürüne ait bir isim olmaktan çok daha fazlası; kalitenin, ayrıcalığın, farklılığın, rakiplerle yaşanamayacak deneyimlerin, prestijin, satın alımlarda yaşanabilecek kararsızlığın alımla sonuçlanmasının ve ürünle alıcı arasında duygusal bağların kurulmasının garantisidir. Markalar ile ürünlere, insanmışçasına bağlanılması sağlanmaya çalışılır; ancak hiçbir ürün ya da insan, yalnızca markalaşmanın kurallarını yerine getirerek güçlü marka konumuna ulaşamaz. Kişi markalaşması kavramı da, günümüzde siyasetçilerden, sanatçılara, doktorlardan, medya dünyasına, iş adamlarına kadar her iş kolundaki kişi tarafından kullanılmakta ve bu sayede kişiler gerçekleştirdikleri çalışmaları, geniş kitlelerle buluşturabilmektedirler. Markalaşma için öncelikle, ürün ya da kişinin nicelik bakımından bunu hak etmesi gerekir. Bir kişinin marka olarak ilgili alanda güçlü marka konumuna gelmesinin sağlanması için öncelikle, çalışmakta olduğu iş kolunda işinin en iyisi olmalıdır. Alanında ilklere öncülük yaparken, işini hem en iyi, hem çok farklı biçimde yapabilmeli, olumlu bir marka imajı ve marka kişiliğini de oluşturabilmelidir. Güçlü bir kişi markalaşması için, hedef kitlede oluşturulan pozitif algıların ve beğenilerin önemi büyüktür. Gerçekleştirilen çalışmanın amacı, demokrasi şehidinin kişi markalaşması kavramının oluşmasından yıllar önce kavramı oluştururcasına var olmuş öyküsüne bir nebze de olsa değinebilmektir. Atatürk'ün yolundan giderek ve büyük olasılıkla onu kendisine örnek alarak, halkı tarafından sevilme için haklı gerekçeler de yaratarak çok sevilmiş güçlü bir lider olarak kendini konumlandırmıştır. İklere öncülük eden tavırlara ve duruşa sahip olmuştur. Halkına olan pozitif yaklaşımı, halkının önceliklerini belirleyerek, gerçekleştirmek için gösterdiği çaba, söylemlerindeki nezaket, fiziki görünüşüne verdiği önem (giyim tarzı, bakımlı görünüşü vb.), bakışları ile her zaman farklı bir duruş sergilemiştir.

Çalışma, Menderes'in güçlü bir kişi markası oluşunun haklı gerekçelerini açıklamaya çalışma gayretini göstermektedir. Hayat öyküsü filmlere konu olacak, senaristlerin bile yazmakta zorlanacağı dramalara sahne olmuştur. Annesini, babasını ve tek kardeşi olan ablasını çok küçükken kaybetmiş, tek yakını babaannesini de 18 yaşında kaybederek hayatta yapayalnız kalmıştır. Kişilik özellikleri olarak; hassas, kibar, zarif, zeki, çalışkan, duyarlı, vatansever, dürüst, güvenilir, profesyonel, eğitilmiş, halktan birisi, istikrarlı, mütevazı, sıradan olmayan, çiftçi dostu, girişimci ve modern bir kişilik sergilemektedir. Manevi zenginliklerinin yanı sıra, maddi olarak da ailesinden gelme çok büyük bir zenginliğe sahiptir. Ancak öyle tevazu sahibi bir insandır ve halkını sevmektedir ki; mal varlığının çok büyük bir bölümünü 1932 yılında doğduğu köyün köylülerine bağışlamıştır. Geçirdiği çok ağır hastalıklara rağmen, Milli Mücadele'ye katılarak İstiklal Madalyası ile de ödüllendirilmiş bir kahramandır.

Menderes, Atatürk'ün Aydın'ı ziyareti esnasında, onunla tanışabilme şansına sahip olmuş ve bu tanışma hayatının seyrini değiştirmiştir. Çünkü 1931 seçimlerinde sahip olduğu özellikler Atatürk tarafından fark edilmiş, kendisi aday olmadığı halde mebusluğu istenerek seçilmiş bir büyük değerdir. Menderes siyasi olarak sayısız başarılarla imza atmıştır. Defalarca katıldığı seçimlerde kurduğu Demokrat Parti, çok yüksek farklarla seçimleri birincilikle kazanmıştır. Her zaman halkıyla iç içe olan bir siyasetçi portresi çizmiştir. İktidarı döneminde pek çok ilklere imza atmıştır.

Marka değere ilaveten lider şahsiyetin mağdur ve mazlumluğunu anlatan binlerce yürek yakan kelamın yanında, biz onun hassas yüreğinin zeminini oluşturan unsurlara, hazır cevap siyasetçi kimliğinin yanında ince nazikâne tavrını - Alaaddin Yavaşca'dan istediği bir şarkıyı repertuarına almadığı düşüncesiyle usulca yanına gelip "Çok rica ediyorum" ifadesi ile söze başlaması - belirleyen yaşamına, keskin üslubunun yanında şiirle teselli bulan gönlün oluşumundaki yetim ve öksüz hale dokunduk. Onu ölüme götüren hayat hikâyesi, hayatının başlangıcındaki hazin tecellinin tezahürü müdür bilinmez lakin tarih içinde büyük olmanın bedeli bu dedirtir. Ülkesindeki fakirlik, sefalet, yokluk, yoksulluk, mahzun ve mazlum olma hallerdeki hazin kaderi, kendi kaderi ile bütünleyip gücünü buradan alsa gerek ki ülkesinin kaderini değiştirme mücadelesindeki kutsiyeti de buradan alır.

Menderes'in kriz zamanlarında sergilediği liderlik, milletine seslendiği nidadaki üslup - "Muhterem Aydınlılar, Sevgili Hemşerilerim, Size teşekkür etmeye nerden başlayacağımı tayin edemediğim için bir tereddüt anı geçirdim." - ifadesinde görülmektedir.

Ülkesinde halkın teveccühünü kazanma süreci ve demokrasi şehidi yolculuğundaki izleri, çocukluğundan, eğitimine, çiftçiliğinden özel yaşamına, başbakanlığından şehadetine kadar anı ve hikâyelerle anlatılmaktadır.

Adnan Menderes'in şahsi tapuları köylülere devrine dair; verilen bilgiler ve sergilenen tapu belgeleri doğrultusunda Menderes'in 25.070.000 m² arazisini dağıttığı görülmektedir. Çiftlik çevresindeki arazileri dağıttıktan sonra kendisine kalan arazi miktarının 3000 ila 3500 dönüm arasında olduğu bilinmektedir. Fakat tapu bilgilerinden yola çıkılarak incelendiğinde tapu terki sonrası kendisine kalan arazi miktarının 4930 dönüm olduğu gözükmektedir. Çalışmamız kapsamında; Adnan Menderes'e ait olan ve Topraklandırma Kanunu öncesinde tapu terki yolu ile dağıttığı araziler, Aydın Tapu Sicil Muhafızlığı belgeleri bağlamında incelenmiş, Adnan Menderes'e ait Çakırbeyli'deki arazilerin kadastro krokilerine ve tapu belgelerine ulaşılmıştır. Ayrıca yazılı belge ve eserler haricinde Çakırbeyli ve çevresinde çiftliğin eski kâhyaları ve bizzat tanıyanlar ile görüşülmüş, arazilerine ve dağıttığı topraklara dair bilgi alınmıştır. Bu sayede, "Toprak Beyi" olarak adlandırılan Menderes'in Çakırbeyli Çiftliği'ndeki yılları ve halk belleğindeki izleri yaptığımız derleme çalışmaları kapsamında değerlendirilmiştir. Dağıttığı topraklara dair farklı rakamlar söz konusuysen, tespit ettiğimiz tapu sicil belgeleri ile dağıtılan arazi miktarlarına net bir şekilde ulaşılmıştır.

14 Mayıs 1950'de iktidara gelen, ancak 17 Eylül 1961'de idam edilen merhum başbakan Adnan Menderes olgusu, aynı zamanda nöro-bilimsel gerçekliklerle ilişkisi olan bir kavramdır. Ülke olarak ders almamız ve yanıtlamamız gereken bir soru, seçimle iktidara getirilen bir liderin hangi karar mekanizmaları ile idama mahkûm edildiği konusudur. Bu süreçte tarih bize nöro-bilimle birlikte ne öğretmelidir? Bu çelişkiyi yaşayan ve yaşatan insan ve insanlık neden aldanır? İnsanın kendi hakkındaki hangi bilgileri öğrenmesi, bu aldanışların önüne geçecek ve toplumsal kaoslara engel olacaktır? Bu çalışmada, bu sorulara beyin görüntüleme ve nöro-bilim açısından yanıt aranmıştır.

Söylenilen her söz, her masal, her tekerleme insanın en mahrem ve özel arşivi olan bilinçaltında biriktirilir. Karakter, hastalıkların kökeni, yaşam enerjisi bile bilinçaltındaki bu şekillendirmelerden kaynaklanır.

Siyaset bilimi, nöro-pazarlama, nöro-finans gibi nöro-bilim açısından multidisipliner açıdan ele alınması gereken bir bilimdir. Farklı disiplinlerde yeri olan hipnoz veya seçici algılama, algı illüzyonu veya hafıza illüzyonu kavramları özellikle karar verme mekanizmalarını etkiler. Bu mekanizmaların işleme süreçlerini siyasetçi ve tarihçilere anlatmak nöro-bilimcilerin görevidir. Özellikle toplumsal hipnoz kavramı, Adnan Menderes olgusunda olduğu gibi siyasi kaosların önlenmesi, bireyin uyanışı ve aydınlanması açısından önemli ve masaya yatırılması gereken bir olgudur.

Toplumsal alanda eğitime yaklaşımı; Dünya siyasetinin değişiminin gerçekleştiği 1950’li yıllara kadar tek parti tarafından yönetilen cumhuriyetin dönüm noktalarından birisi II. Dünya Savaşı’nı takiben bütün dünyada gelişen çok partili demokrasinin ülkeye gelmesi olmuştur.

Varlıklı bir ailede doğmakla birlikte mücadele içinde geçen bir hayat süren Adnan Menderes, ailevi durumu sebebiyle gençliğinde iyi bir eğitim almış ve eğitimin toplumsal hayat açısından ne kadar önemli olduğunun farkına erkenden varmıştır. Halkın isteği sonrasında Menderes liderliğinde yapılan değişim, aynı zamanda bir müddet standart bir çizgide ilerleyen eğitim sistemi açısından da yeni açılımların yapılmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda her türlü girişim yapılarak İslam Enstitüleri’nin kurulmasından ABD’den uzmanlar getirilmesine kadar etkili adımlar atılmıştır. Aralarında Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Ege Üniversitesi gibi günümüzde de önde gelen üniversitelerin kurulduğu bu dönemde Adnan Menderes’in şahsi gayreti ve meseleyi bizzat ele alması, söz konusu gelişimler açısından son derece faydalı olmuştur.

Netice itibarıyla, doğumundan ölümüne, hayatı mücadele ve gayret içinde geçen ve Türk siyasi hayatında yeni bir başlangıcın sembolü olan Adnan Menderes, ülkenin her yerine eğitimi ulaştırma sözünü yerine getirmeye çalışmıştır.

Adnan Menderes döneminde gerçekleşen özel eğitim alanında kurumsal gelişmeler ve öğretmen yetiştirme gelişmeleri şunlardır: Bu dönemde birçok il ve ilçe de özel eğitim okul ve sınıf açılışları yapılmıştır. 1951 yılında “MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü” bünyesinde korunmaya muhtaç çocuklar ve özel eğitim birimi kurulmuştur. Özel gereksinimli bireylerin tanılanmasında ve değerlendirmesinden sorumlu Rehberlik ve Araştırma Merkezleri de 1958 yılında kurulmuştur. Özel gereksinimli öğrencilerin eğitilebilir olmasının yanında öğretilebilir öğrenciler oldukları bakış açısının kazanılması bu dönemde sağlanmıştır. Bu dönemde özel gereksinimli çocukların tanılama ve değerlendirilmesi ile birlikte yetersizliğine uygun okullara ve sınıflarda eğitim öğretim alma fırsatı sunulmuştur. Bunun sonucunda özel gereksinimli çocukların eğitim alabilme imkânı artmıştır.

Bu çalışmada, dönemin tarım politikaları çok yönlü olarak değerlendirilmiştir. Tarım politikalarının yapısal (*kalıcı-yol, su, elektrik, arazi toplulaştırılması-uzun vadeli*) ve sosyal (*kalıcı-ziraat eğitimi, kültürel etkinlikler, tiyatro, sinema vb.-uzun vadeli*), fiyat (*geçici-devlet adına ürün alma vb.*) politikalar kapsamında, ilk olarak tarım teşkilatının koordinasyonu, mevzuat ve kurumsallaşmanın tesis edilmesi üzerinde yoğunlaşmış, gerek duyulan Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğü, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Zirai Donatım Kurumu, Devlet Su İşleri gibi yeni birimler oluşturulmuştur. Toprak mülkiyeti politikası çerçevesinde ise topraksız köylülerin topraklandırılmasına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Tarımsal eğitim ve araştırma politikası kapsamında, lise düzeyindeki okullar amaç

ve seviyelerine göre yeniden gruplandırılmış, üniversitelerde ihtiyaç duyulan uzmanlık alanlarında yurtdışına eleman gönderilerek, nitelikli tarım uzmanlarının, ülke içinde olabildiğince arttırılmasına çalışılmıştır. Bu dönemde Ege ve Atatürk Üniversiteleri Ziraat Fakülteleri kurulmuş; diğer yandan ikinci “Tarım Sayımı” yapılmıştır. Çiftçi donanımını iyileştirme, tarımsal örgütlenme ve tarım teknolojilerinin geliştirilmesi ve çiftçiler tarafından kolaylıkla erişilebilmesi için krediler başta olmak üzere, çeşitli finansman araçları oluşturulmaya çalışılmış ve Ziraat Bankası tarımsal finansman konusunda, ana aktör olarak çalışmalarını genişleterek sürdürmüştür. Bu çerçevede, Tarım Kredi Kooperatifleri'nin çalışma alan ve olanakları geliştirilmiş, özellikle küçük çiftçilerin tarımsal faaliyetlerini rahatlıkla yürütebilmeleri için kredi mekanizmalarının kapsamı arttırılmaya ve çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Bu kooperatiflerin görevini tamamlamak ve çiftçiler tarafından üretilen tarımsal ürünlerin kolaylıkla pazarlanabilmeleri için Tarım Satış Kooperatifleri kurulmuştur. Bu dönemdeki gelişim ve değişimlerde, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Amerikan İktisadi Yardımı ve Marshall Planı ile Türkiye'ye sağlanan maddi desteklerin katkısı oldukça önemlidir. Sonuç olarak, tarımda yapısal ve sosyal politikaların doğru bir biçimde uygulanması ile tarımsal üretimde önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Türkiye'nin tarımsal makineleşme tarihinde önemli değişimlere ve gelişmelere sahne olmuştur. Tarımda makinalaşmayı teşvik etmek amacıyla Ziraat Bankası'nın etkinliğinin artırılması büyük bir adım olmuştur. Ziraat Bankası, çiftçilere uygun faiz oranlarıyla kredi imkânları sunarak tarım makineleri ve modern tarım ekipmanlarının alımını kolaylaştırmıştır. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), çiftçilere ürünlerini satabilecekleri güvenilir bir pazar sunarak tarımda makinalaşmanın önünü açmıştır. TMO, ürünlerin alımında adil fiyatlar ve destek sağlayarak çiftçilere güvence vermiştir. Sulama projelerine ağırlık verilmiş, büyük barajlar inşa edilmiş ve sulama altyapısı geliştirilmiştir. Bu, verimliliği artıran modern tarım uygulamalarını teşvik etmiş ve tarımsal üretimi artırmaya yardımcı olmuştur. Tarımda makinalaşma sadece ekipmanların sağlanmasıyla sınırlı değildir. Menderes hükümeti, çiftçilere modern tarım teknikleri konusunda eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunarak tarımın bilimsel temellere dayalı bir şekilde yapılmasını teşvik etmiştir. Çiftçilere çeşitli teşvikler sunulmuştur. Özellikle yeni tarım makineleri satın alacak çiftçilere vergi indirimleri ve teşvikler sağlanmıştır.

Tarımda makineleşme sürecinde traktör, tarım alet ve makinalarının sayısının artışı sağlanarak tarımsal üretimde verimliliğin artırılması ve ekilen alanların genişletilmesi konusunda etkili bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de tarımda makinalaşma ve modernleşme açısından önemli bir dönemdir. Tarımsal üretkenliği artırmak ve çiftçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla bir dizi politika ve önlem hayata geçirilmiştir. Bu politikalar, Türkiye'nin tarım sektörünü daha rekabetçi hale getirerek ekonomik kalkınmayı desteklemiştir. Türk tarımının evriminde önemli bir kilometre taşı olarak hatırlanmaktadır.

Sağlık alanında hem merkeziyetçi hem de liberal politikaların uygulandığı görülmektedir. 1954'te il özel idarelerine, belediyelere ve vakıflara bağlı hastaneler Sağlık Bakanlığı'na bağlanmış ve Sağlık Bakanlığı artık tüm sorumluluğu üstlenmiştir. Ayrıca SSK, Millî Savunma Bakanlığı ve üniversite hastaneleri hariç olmak üzere kamu hastanelerinin idaresi tek elde toplanmıştır. Böylece tedavi hizmetleri merkezî hükümetin görevi ve sorumluluğu altına alınmıştır. Bu uygulamayı takiben illerde ve ilçelerde hastaneler açılmaya başlanmış, hastane hizmetlerinde iyileşmeler yaşanmıştır.

1950 yılında 29 olan toplam sağlık merkezi sayısı, 1953 yılında 91'e, 1958 yılında 220'ye, 1959 yılında da 238'e yükselmiştir. İnsan kaynakları altyapısı oluşturulması maksadıyla İstanbul'dan sonra 1952 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, ardından 1955 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi açılmış ve öğrenci alımına başlamıştır. 1953 yılında **Türk Tabipleri Birliği**

Kanunu (1953/6023) ve 1954 yılında **Hemşirelik Kanunu** (1954/6283) çıkarılmıştır. 1950 yılıyla 1960 yılı karşılaştırıldığında doktor, hemşire ve ebe olmak üzere her üç meslek grubunda da mesleki hakların iyileştirilmesi nedeniyle 10 yıl içinde sayıca %100'den fazla artış sağlanmıştır.

Demokrat parti döneminde Cumhuriyetin ilk yıllarından süregelen sıtma, verem, nekatoryum (kancalıkurt), trahom, frengi gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele edilirken, yayılmaya başlayan cüzzam ve kanser hastalıkları ile de etkin mücadele edilmeye başlanmıştır.

Sağlık Bakanlığı bünyesinde 1952 yılında Ana Çocuk Sağlığı Şube Müdürlüğü kurulmuştur. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gibi uluslararası kuruluşlardan yardım alınarak, Ankara'da 1953'te Ana ve Çocuk Sağlığı Tekâmül Merkezi kurulmuştur. Bu dönemde **Eczacılar ve Eczaneler Kanunu** (1953/6197) ve **Türk Eczacıları Birliği Kanunu** (1956/6643) çıkarılmıştır.

Demokrat parti dönemi birçok mevcut bulaşıcı hastalık ile etkin mücadele edildiği, bu hastalıkların tedavilerinin yapılabilmesi adına tedavi hizmetlerinin ön plana çıktığı, buna istinaden hastane, sağlık merkezi, tıp fakülteleri, hemşirelik okulları, sağlık personeli (doktor, hemşire, ebe) ve hasta yatağı sayılarının arttırıldığı dönemdir.

Sinemanın yükselişi; 1950-1960'lı yıllar Türk Sinemasında Tiyatrocular Dönemi'nden, Sinemacılar Dönemi'ne geçişin, yeni ve özgün bir dil arayışının başladığı dönemdir. Türkiye'de tek partili rejimden çok partili siyasi hayata, devletçi anlayışın ardından liberal politika uygulamasına geçiş yapılmıştır. Bu süreçte çekilen film, yönetmen, oyuncu ve teknik çalışan sayısı artmıştır. Sinema seyirci ile arz talep ilişkisi içerisine girer ve ticari boyuta erişir. 1950 yılında yerli sinema yapım evi sayısı yalnızca 5 iken; 1951 yılında 10, 1952 yılında 9, 1953 yılında 10, 1954'te 15, 1955'te 17, 1956'da 12, 1957'de 21, 1958'de 18, ve 1959'da ise 9 tane eklenerek bu sayının 126'ya ulaştığı görülmektedir. Yerli ve Yabancı filmlerin 1950-1960 yılları arasındaki gösterimleri incelendiğinde 1950 yılında 23 yerli ve 229 yabancı filmin gösterime girdiği, 1955 yılında 57 yerli ve 324 yabancı filmin gösterime girdiği, 1959 yılında ise 95 yerli, 246 yabancı filmin gösterime girdiği görülmektedir.

Uluslararası siyaset açısından bakıldığında iki kutuplu dünya düzeninin henüz yerleşme aşamasında olduğu 1950'li yıllarda Demokrat Parti Türk dış politikasının geleneksel rotasındaki sürekliliği korumakla birlikte bilhassa kendisinden önceki dönemden miras kalan Sovyet tehditlerinden dolayı Batı ittifakının bir üyesi olma durumunu daha enerjik bir biçimde savunmuştur. Demokrat Parti'nin Tek Parti dönemi ile mukayese edildiğinde dış politikada en büyük farklılığı yarattığı alan Türkiye'nin Ortadoğu'ya olan bakışı ve bölge devletleri ile olan ilişkilerinde müşahede edilmektedir. Bu dönemde Türk dış politikasının Ortadoğu ayağı cumhuriyetin ilk dönemlerinin aksine çok daha aktif bir siyasete sahne olmuştur. Bunun en bariz göstergelerinden biri Türkiye'nin Bağdat Paktı içerisinde üstlendiği roldür.

Demokrat Parti dış politikasının Tek Parti dönemi ile arasındaki en büyük farklardan biri geleneksel Türk dış politikasının Batıcı ayağının çok daha baskın bir karakter haline taşınması; Türk-Amerikan ilişkilerinin ise hiç olmadığı kadar yakın seyretmesidir. Ortak payda olarak SSCB ve komünizm karşıtlığında kurumsallaşan bu ilişki Ankara açısından kimi zaman avantajlar yarattığı gibi kimi zaman da bölgesinde ve İslam dünyasında görüldüğü üzere olumsuz durumların yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle, Türk hariciyesi Demokrat Partili yılların ardından 1960-1980 yılları arasında ABD'ye ve onun bölge politikalarına daha mesafeli bir pozisyon alarak geçirecek; Türk dış politikası Batı ile olan ilişkilerinde görece özerklik olarak tanımlanan ara dönemlerinden birisini yaşayacaktır.

İnsan kitlesi, coğrafya ve kültür cepheleriyle birbirini bütünleyen bir kavram olarak Türk Dünyası ezelden ebede, güneşin doğduğu yerden battığı yere mevcudiyetini sürekli muhafaza etmiştir. Başka milletlerde hiç görülmeyen iki anavatanı yani Türkistan ve Türkiye arasında gönül birlikteliği de aynı şekilde kendini korumuştur.

Türkistan ve geniş bozkırların 1917 Bolşevik İhtilali sonrasında sosyalist rejim idaresinde kalması yanında Birinci Dünya Savaşı'nın tamamlanmasının ardından ölüm-kalım mücadelesine girişip bağımsızlığını dünyaya kabul ettiren Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk Türk Dünyasının tamamıyla kültürel birliktelik projeleri yürüttü. Bilimsel kurumları tesis edip akademisyenler yetişmesine zemin hazırladı. Onun vefatıyla başlayan II. Dünya Savaşı hem Türkiye, hem Türkistan, hem de Türk Dünyasının geneli açısından zorlu bir sürece neden oldu.

1950 Genel Seçimleri ile iktidara uzanan Adnan Menderes'in Türk Dünyasına yönelik politikaları sonraki yol haritasının şekillenmesine katkı sağlamıştır. Buna göre çekilmiş coğrafyalardan gelen Müslüman Türklerin meselelerinin yakından takibi, gelmek isteyenlerin kabulü, güç dengesinin sağlanabilmesi adına mukavemet gruplarının tesisi, Demirperde ardından gelenlere de ev sahipliğinin üstlenilmesi gibi hususlar dönemin ciddi bir farkındalık ortaya çıkardığını göstermektedir.

Türk Dünyasına dair ortaya çıkan hazır konularda tereddütsüz politikalar üretilmiş; kısa, orta ve uzun vadeli süreçler yaşanmıştır. Bulgaristan'da yaşayan Türkler ile Sovyetler Birliği'nden firar edenler ülkeye kabul edilmiş, Yugoslavya ile varılan mutabakat neticesinde soydaşlarımıza sahip çıkılmış, Yavru Vatan'da Türk mevcudiyetinin devamı için de sivil teşkilatlanmanın alt yapısı kurularak hem vakit kazanılmış, hem de ana hedefe ulaşılması mümkün olabilmıştır.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidara gelen Demokrat Parti, liberal politikaları benimsemiş, bu açıdan musıkîye daha farklı bir anlayışla bakmıştır. Daha önce mevcut olan, sanat ve kültür sahasında devlet müdâhalesi ve tek tip, batıya dönük bir müzik anlayışı oluşturma çabalarının aksine, Demokrat Parti, programlarında açıkladığı şekliyle, devlet müdâhalelerinin en aza indirilerek musıkîde serbestleşme ve özgürleşme sağlamaya dönük uygulamalar başlatmıştır. Demokrat Parti, kültür ve sanatı, eğitim programlarının içerisinde ele almış, bugün ülkemizin sanat eğitiminde ve kültür dünyasında üst düzey saygınlıkta bulunan eğitim kurumları, konservatuarlar, güzel sanatlar eğitimi veren birimler gibi akademik yetkinliği olan kurumların devlet tarafından kurulup yönetilmesi, devletin aslı görevi olarak benimsenmiş, kültür-sanat alanında günümüze kadar uzanan temel altyapı çalışmaları, bugünkü gençlerimize bir armağan olarak intikâl etmiştir.

Demokrat Parti'nin, ülkemizin kültürel yaşantısına ilişkin gerçekleştirdiği en önemli icraat, daha önce Türkçeleştirilmiş olan ezanın, yeniden orijinal Arapça haline çevrilmesi olup, önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. Ezanın tekrar Arapça okunmasıyla, radyoda dînî yayın yasağı kaldırılarak Kur'an-ı Kerim yayınlarına başlanmıştır. Bu atılım, dînî musıkîye yansımış, tasavvuf musıkîsine ilişkin eserler yayınlanabilmiştir. Bunun yanında, devlete bağlı kurumlar olan radyoların da aynı titizlikle en ciddi, en temiz, en kaliteli yayınları yapmakla mükellef olduğu bir dönem olarak örnek teşkil ettiğinin altı çizilmelidir.

1950-1960 döneminde, liberal politikalar benimsenmiş olmakla birlikte, kültür ve sanat alanında en önemli destekler sağlanarak "sosyal devlet" olma misyonunun üstlenilmesi ve kültür ve sanatın, en önemli kaynağı olan "eğitim" odaklı bir yaklaşımın şemsiyesi altında değerlendirilerek akademik ve bilimsel bir formasyon kazandırma yönünde çalışmalar yapılmış

olmasıdır. Demokrat Parti, musıkîye, gerek musıkîyi bir ilim olarak ele alarak eğitim ve müfredatların düzenlenmesi bakımından, gerekse musıkînin kültür ve sanatın büyük bir disiplini olması bakımından son derecede önem vermiş, bu konuda önemli faaliyetler üstlenmiş ve yapılan faaliyetlerde de destekleyici olmuştur. Kültür ve sanat alanında liberalizm, halkın taleplerini karşılama, sanatın üretiminde serbestleşme, halkın arzu ettiği musıkîyi dinleyebilmesine, icrâ edebilmesine olanak tanıma, toplumdaki çok kültürlülüğü bir zenginlik olarak yansıtılma bağlamında tezâhür etmiştir. Dolayısıyla, buradaki serbestleşme, neredeyse “homojen” fakat halkın büyük çoğunluğuna hitâb etmeyen bir müzik anlayışı yaratma çabaları yerine, sanatçıya ve onu dinleyen halka serbest bir seçim hakkı tanıma yönünde okunmalıdır.

Literatürde Adnan Menderes ve Demokrat Parti Dönemi’ni kapsayan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaları incelediğimizde öne çıkan konu başlıklarının şunlar olduğu söylenebilir: Adnan Menderes’in siyasi hayatı, Demokrat Parti’nin kuruluşu, Türkiye’de çok partili siyasal dönem, 1950-1960 dönemi Türkiye’nin Amerika, diğer batılı ülkeler ve Arap ülkeleri ile ilişkileri, 1950-1960 dönemi Türkiye’de basın hayatı, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi, Adnan Menderes ve Demokrat Partili bakan ve vekillerin yargılanma süreci, mahkeme kayıtları vb.. Bilimsel kanıtları ile ortaya konulan ve belli bir dönemi aydınlatma amacıyla yazılan bu yayınların günümüzde bilim dili olarak kabul edilen İngilizce ile yazılması ve uluslararası otorite tarafından kabul görmüş indekslerde taranan bir dergide yer alması, daha geniş kitlelere ulaşmaya imkân sağlar. Uluslararası literatüre kıyasla ulusal literatürde bu konuda daha çok yayın bulunmaktadır.

Elde edilen bulgular ışığında varılan sonuçlara göre; Adnan Menderes ve Demokrat Parti 5Dönemi ile ilgili Web of Science veri tabanında yer alan yayın sayısı beklenenden oldukça az sayıdadır. Bu durum Türkiye adresli sosyal bilimler alanında Web of Science veri tabanında indekslenen dergi sayısının az olması ile ifade edilebilir. Makalelerde en çok kullanılan dil Türkçe olmuştur. En çok yayın yapılan disiplin tarih iken, siyaset bilimi, iletişim (özellikle basın konu başlığı) ve uluslararası ilişkiler olmuştur. Yazarların en sık tercih ettiği veri toplama tekniği arşiv belgeleri inceleme ve literatür değerlendirmedir.

Aydın’daki Adnan Menderes’in ismi ile anılan müze, geleceğe önemli bir mirastır. Kültür turizminde yapılan en büyük hata “beğenme” ve “sevgi” merkezli hareket edilmesidir. Adnan Menderes Müzesi kültür turizminimizdeki “beğenme” ve “sevme” esasına göre değil, takdir etme duygusuna göre düzenlenmiş başarılı bir müze kurgusuna sahiptir.

Bir kişinin, bir olayın, bir yerin tamamen iyi ya da tamamen kötü olabilmesi mümkün değildir. Bu ayrım pozitivist mantığın siyah beyaz ikili mantığıdır. Oysa günümüzde de tercih edilen çoklu ya da bulanık mantık bir kişinin, bir olayın ve bir yerin bağlamında değerlendirilmesi esasıdır. Holistik bakış, bulanık mantık ya da sistem yaklaşımı olarak özetlenen çoklu mantığın fen bilimlerinden kamu diplomasisine kadar yaygın bir şekilde kullanıldığını uluslararası literatürden takip edebilmekteyiz. Esasında Türk kültürünün temelinde kullandığı mantık da çoklu mantıktır. Herkes herkesi sevmek zorunda değildir. Ama olayların doğru analiz ederek verilen emeklerin takdir edilmesi gerekir.

Müzede çoklu mantık esasında, rasyonelliğin hâkim olduğu sakin ve dengeli sunum tarzı takip edilebilmektedir. Gün ışığı ile yapay ışığın ahenginde, renk seçiminde ve renklerin çeşitliliğinde, mekân tasarımında sakin ve dengeli sunum takip edilebilmektedir. Müzeyi ziyaret edenlerin aşırı duygusallıklara kapılmadan takdir merkezinde kalmalarını sağlayan üslup korunmuştur.

Sonuç olarak üzerinden 62 yıl geçtikten sonra 16 farklı disiplinin (Pazarlama, Edebiyat, Halk Bilimi, Radyoloji, Müesseseler, zel Eğitim, Tarım Ekonomisi, Tarım Makinaları, Hemşirelik, Ebelik, Sinema, İletişim, Uluslararası İlişkiler, Kültür-Sanat ve Musik, Kütüphanecilik, Turizm) mensuplarınca teferruatlı bir şekilde masaya yatırılan Adnan Menderes zerine bu bilim dalları ve diğer bilim dallarının bilimsel araştırmalarına devam etmeleri hem bir sorumluluk hem de bir görev olarak alıştayımızca oy birliğiyle benimsenmiştir.